

Εισαγωγή στο Γραμματισμό

Διδάσκουσα: Μαρία Παπαδοπούλου

Περίγραμμα μαθήματος & Syllabus

Σκοπός και στόχοι: Σκοπός του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών/τριών με τις διαδικασίες ανάπτυξης του γραμματισμού σε παιδιά μικρών ηλικιών και ο σχεδιασμός παιδαγωγικών πλαισίων (άτυπες δράσεις και δραστηριότητες) για την εισαγωγή των νηπίων στο γραμματισμό. Το μάθημα στοχεύει α) να εξοικειώσει τους φοιτητές και τις φοιτήτριες με τις σύγχρονες θεωρίες για την ανάπτυξη του γραμματισμού και των πολυγραμματισμών β) να αναδείξει τη σημασία της κατανόησης των διαφορετικών αντιλήψεων των παιδιών για τη γραφή και την ανάγνωση, γ) να διασυνδέσει τις σύγχρονες θεωρίες για το γραμματισμό με τη διδακτική πράξη..

Μαθησιακά αποτελέσματα: Στη διάρκεια του μαθήματος οι φοιτητές και οι φοιτήτριες αναμένεται:

- να κατανοήσουν το θεωρητικό πλαίσιο του γραμματισμού και των πολυγραμματισμών με έμφαση στις διαδικασίες ανάπτυξής τους στις μικρές ηλικίες
- να αντιληφθούν τις δυνατότητες ένταξης του γραμματισμού στο ευρύτερο παιδαγωγικό πλαίσιο του νηπιαγωγείου
- να εξοικειθούν με αναλυτικά προγράμματα και να κατανοήσουν τις αρχές σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού για τη γλώσσα στις μικρές ηλικίες
- να σχεδιάσουν, να αναπτύξουν και να αξιολογήσουν εκπαιδευτικό υλικό για τη γλώσσα στις μικρές ηλικίες

Περίγραμμα: Το μάθημα έχει ως κεντρικό του άξονα την κατανόηση των διαδικασιών ανάπτυξης του γραμματισμού. Προσδιορίζεται το θεωρητικό πλαίσιο προσέγγισης του γραμματισμού και οι βασικές έννοιες και αρχές της διδακτικής της γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση. Παρουσιάζονται οι αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας για τη γραφή και την ανάγνωση και οι διάφορες θεωρίες για την προσέγγιση του γραμματισμού στην προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση. Τέλος, σχεδιάζονται, αναλύονται και αξιολογούνται διδακτικές δραστηριότητες για την εξοικείωση των νηπίων με το γραμματισμό.

Σύνδεση με Πρακτική Άσκηση: Το μάθημα συνδέεται με την Πρακτική Άσκηση των φοιτητών/τριών, καθώς το 30% των συναντήσεων αφορούν την ανάπτυξη και παρουσίαση διδακτικών δραστηριοτήτων για τη γλώσσα. Στο πλαίσιο του μαθήματος σχεδιάζονται δραστηριότητες για την ανάπτυξη του γραμματισμού στην προσχολική εκπαίδευση.

Αξιολόγηση: Η αξιολόγηση του μαθήματος περιλαμβάνει γραπτές εξετάσεις στο τέλος του εξαμήνου καθώς και πραγματοποίηση μικρών ασκήσεων στη διάρκεια του εξαμήνου, η παράδοση δύο εκ των οποίων είναι υποχρεωτική για τη συμμετοχή στις εξετάσεις. Οι φοιτητές/τριες που αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν διδακτικές δραστηριότητες με τη μορφή μικροδιδασκαλιών αξιολογούνται συνδυαστικά. Όλοι οι φοιτητές υποχρεούνται να παρακολουθήσουν τις μικροδιδασκαλίες

Λέξεις κλειδιά: Ανάπτυξη του γραμματισμού, μάθηση του γραπτού λόγου, αντιλήψεις παιδιών, κειμενοκεντρική προσέγγιση, εποικοδομητική προσέγγιση.

Οι διδακτικές σημειώσεις και το ψηφιακό υλικό του μαθήματος «Εισαγωγή στη γενική γλωσσολογία» του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Π.Τ.Π.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας είναι αναρτημένα στο στον παρακάτω ιστότοπο <http://elearn.ece.uth.gr/e-class/course/view.php?id=78>

Επιπλέον, για τις ανάγκες του μαθήματος αλλά και ευρύτερα για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη του γραμματισμού έχει αναπτυχθεί ψηφιακή πλατφόρμα με υλικό για τις θεωρητικές όψεις του γραμματισμού και για σχεδιασμό δραστηριοτήτων (www.literacy.gr)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΜΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
1. Εισαγωγή	Θεματικές περιοχές, Σύστημα αξιολόγησης.	Γραμματισμός, ανάπτυξη
Βιβλιογραφία: - Τάφα, Ε. (2011). <i>Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική εκπαίδευση</i> , Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα - Γιαννικοπούλου, Α.Α. (1998): <i>Από την προανάγνωση στην ανάγνωση : οδηγός για γονείς και εκπαιδευτικούς</i> , Αθήνα: Καστανιώτης - Κουτσοβάνου Ευγενία (2001). <i>Πρώτη ανάγνωση και γραφή : στρατηγικές διδακτικής</i> . - 2η εκδ. Αθήνα: Οδυσσέας.		
2. Αναλυτικά προγράμματα για τη γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση – Είδη γραμματισμού	Το πλαίσιο του γραμματισμού. Γραμματισμός, Λειτουργικός και Κριτικός Γραμματισμός, Πολυγραμματισμοί. Ζητήματα ορολογίας. Ιστορική αναδρομή στη γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση. Το ΔΕΠΠΣ	Λειτουργικός, κριτικός γραμματισμός, πολυγραμματισμοί, Αναλυτικά προγράμματα
Βιβλιογραφία: - Τάφα, Ε. (2011). <i>Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική εκπαίδευση</i> , Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα - Γιαννικοπούλου, Α.Α. (1998): <i>Από την προανάγνωση στην ανάγνωση : οδηγός για γονείς και εκπαιδευτικούς</i> , Αθήνα: Καστανιώτης - Κουτσοβάνου Ευγενία (2001). <i>Πρώτη ανάγνωση και γραφή : στρατηγικές διδακτικής</i> . - 2η εκδ. Αθήνα: Οδυσσέας.		
3. Η γραφή ως συμβολικό σύστημα και πολιτισμικό προϊόν	Η γραφή στην γλωσσολογία και την ανθρωπολογία. Η ιστορία της γραφής και των γραφικών συστημάτων. Η	Γραφή και γραφικά συστήματα

	σχέση σχεδίου/γραφής. 1 ^η Άσκηση	
Βιβλιογραφία: - http://www.youtube.com/watch?v=DCjtPRHRZs8&feature=related - http://www.youtube.com/watch?v=nZaCuzrnsc0&feature=related - Παπαδοπούλου Μ. (1994). <i>Η κοινωνική λειτουργία της γραφής</i> . Δημοσίευτη διδ. Διατριβή, Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, ΑΠΘ - Sampson, G. (1985). <i>Writing systems</i> . California: Stanford Univ. Press - http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a12/index.html		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
4. Η ανάδυση του γραμματισμού	΄προ-γραφή και ΄πρ-΄ανάγνωση. Αναγνωστική ετοιμότητα. Αναδυόμενος γραμματισμός.	Αναδυόμενος γραμματισμός
Βιβλιογραφία: - Κορτέση-Δαφέρμου Χαρά (Μεταφραστής), Μαυρακάκη Ελένη (Μεταφραστής) Βαρνάβα-Σκούρα Τζέλα (Επιμελήτρια) <i>Το Παιδί και η γραφή : μια σχέση κλειδί για τη δια βίου μάθηση, η δομητική προσέγγιση της γραπτής γλώσσας</i> : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2 και 3 Δεκεμβρίου 1996 / Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - http://literacy.gr/anadysb		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
5. Η ψυχογένεση της γραφής και η εποικοδομητική προσέγγιση	Η ψυχογένεση της γραφής, Η εξέλιξη της γραφής στο παιδί. Οι υποθέσεις της ελάχιστης ποσότητας και της ποικιλίας. Η συλλαβική και η αλφαβητική υπόθεση.	Ψυχογένεση της γραφής, Emilia Ferreiro
Βιβλιογραφία: - Curto, M.L., Teixido, M.M. & Morillo, M. M. (1998). <i>Γραφή και ανάγνωση: βοηθήματα για τη διδασκαλία και την εκμάθηση του γραπτού λόγου σε παιδιά ηλικίας τριών έως οκτώ ετών</i> . (μτφ. Μ. Παναγιωτίδου), Επιστημονική ευθύνη και συντονισμός Τζέλα Βαρνάβα-Σκούρα. Αθήνα : Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Κέντρο Καινοτομικών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων. Πιλοτικά Προγράμματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας - http://literacy.gr/psycho - http://literacy.gr/domitiki		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
6. Περιβάλλον έντυπος λόγος και αξιοποίησή του στο νηπιαγωγείο	Ορισμοί και διευκρινίσεις. Τρόποι πρόσληψης από τα μικρά παιδιά. Περίπατος στην πόλη και φωτογράφιση περιβάλλοντα έντυπου λόγου/ταξινόμηση και	Περιβάλλον έντυπος λόγος

	παρουσίαση 2 ^η Άσκηση	
<p>Βιβλιογραφία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Γιαννικοπούλου, Α.Α. (1998): <i>Από την προανάγνωση στην ανάγνωση : οδηγός για γονείς και εκπαιδευτικούς</i>, Αθήνα: Καστανιώτης - Παπαδοπούλου, Μ. (2002). Η χρήση των λογότυπων για την εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής από παιδιά προσχολικής ηλικίας: Διευκολύνσεις και περιορισμοί, στο Α. Παπάς κ.α. (επιμ.), <i>Πρακτικά του 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος</i>, Τόμος Α' (σσ. 312-320). Αθήνα: Ατραπός - Harste, J. C., Burke, C. L., & Woodward, V. A. (1982). Children's language and world: Initial encounters with print. In J. Langer & M. Smith-Burke (Eds.), <i>Bridging the gap: Reader meets author</i> (pp. 105-131). Newark, DE: International Reading Association. - http://literacy.gr/perivalon 		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
7. Το όνομα του παιδιού στην εποικοδομητική προσέγγιση	Η θέση του ονόματος στη γραφή των παιδιών. Το αρχικό γράμμα του ονόματος. Κεφαλαία ή πεζά;. Πίνακες αναφοράς με ονόματα και καθημερινές δράσεις γραμματισμού με βάση το όνομα. Η συμβολή του ονόματος των παιδιών στο γραμματισμό	Όνομα, Πίνακες αναφοράς
<p>Βιβλιογραφία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τάφα, Ε. (2001). <i>Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική εκπαίδευση</i>. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. - Τάφα, Ε. (2003). Τι γνωρίζουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας για τα γράμματα του αλφαβήτου και πώς τα χρησιμοποιούν για να γράψουν το όνομα τους. <i>Στο Γλώσσα και μαθηματικά στην προσχολική ηλικία</i>. Ρέθυμνο: Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης - Κορτέση-Δαφέρμου, Χ. (2001). Γραφή και ανάγνωση στο νηπιαγωγείο: ξεκινώντας από τα ονόματα. <i>Γέφυρες</i>, 1, 6-11. - Στελλάκης, Ν. (2002). Η εκμάθηση της γραφής του ονόματος ως κομβικό σημείο στην πορεία ανάπτυξης του Γραμματισμού. Στο Παν/μιο Κρήτης, Παιδ/κο Τμήμα Προσχολικής Εκπ/σης. <i>Ψυχοπαιδαγωγική της προσχολικής ηλικίας</i>. Τομ Α. Ρέθυμνο: ΠΤΠΕ Παν/μιου Κρήτης - http://www.literacy.gr/name - http://literacy.gr/axiopiouhsh 		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
8. Αναλυτικά προγράμματα για τη γλωσσική διδασκαλία. Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών	Αναδυόμενος και κριτικός γραμματισμός. Οι τέσσερις δεξιότητες (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου). Πολυτροπικότητα. Στρατηγικές κατανόησης	Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, κριτικός γραμματισμός, πολυτροπικότητα,

	και παραγωγής λόγου.	
<p>Βιβλιογραφία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php - Παπαδοπούλου, Μ., Κούκα, Α., Ποιμενίδου, Μ. (2010). Προσεγγίζοντας το νόημα σε εξώφυλλα παιδικών βιβλίων: Μία έρευνα με παιδιά 4-7 ετών. Στο Π. Παπούλια-Τζελέπη, & Α. Φτερνιάτη (επιμ.) Γραφή και Γραφές στον 21^ο αιώνα: <i>Η πρόκληση για την εκπαίδευση</i>. Πάτρα, 13-14 Νοεμβρίου 2009 - Γιαννικοπούλου, Α. και Παπαδοπούλου, Μ.(2004). Η εικόνα του γραπτού μηνύματος σε κείμενα που διαβάζουν τα παιδιά: παραδείγματα από βιβλία, εφημερίδες, κόμικς και περιβάλλοντα γραπτό λόγο. Στο Π. Παπούλια-Τζελέπη και Ε. Τάφα (επιμ.). <i>Γλώσσα και γραμματισμός στη νέα χιλιετία</i>. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα - Παπαδοπούλου, Μ. (2005). Τα πολυτροπικά κείμενα ως μέσον προσέγγισης της γραφής από παιδιά προσχολικής ηλικίας. <i>Ερευνώντας τον κόσμο του Παιδιού</i>, 6, 120-130 - http://www.literacy.gr/psg 		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
9. Ανάπτυξη δραστηριοτήτων γραμματισμού. Κείμενα στην προσχολική τάξη	Τύποι κειμένων και ενδεικτικές δραστηριότητες γραμματισμού στην προσχολική εκπαίδευση.	Τύποι κειμένων, κειμενικά είδη
<p>Βιβλιογραφία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://www.literacy.gr/typoi - http://www.literacy.gr/sxedio - http://www.literacy.gr/prot 		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
10. Από το γραμματισμό στους πολυγραμματισμούς	Οριοθέτηση του γραμματισμού. Οι σύγχρονες κοινωνίες και το πλαίσιο ανάπτυξης των πολυγραμματισμών. 3 ^η άσκηση	Πολυγραμματισμοί
<p>Βιβλιογραφία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://neamathisi.com/new-learning/ - Hill, S. (2005) Multiliteracies in early childhood http://www.plsa.plain.net.au/PLSA_2005/2005_presentations/Susan%20Hill.pdf - Χατζησαββίδης, Σ. Πολυγραμματισμοί και διδασκαλία της γλώσσας http://users.auth.gr/~sofronis/docs/ergasia93.pdf - Papadopoulou, M. (2009). Literacy and Multiliteracies in Early Childhood Education: some comments on the Greek Curriculum. In <i>Proceedings of the European Regional Conference of OMEP "Current Issues in Preschool Education in Europe: Shaping the Future"</i>, Syros, 28 - 30 April 2009. - http://www.literacy.gr/polygram 		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
11. Δραστηριότητες	Παρουσίαση	Δραστηριότητα

γραμματισμού στην προσχολική εκπαίδευση	δραστηριοτήτων με τη μορφή μικρο-διδασκαλιών από τους φοιτητές/τριες. 4 ^η Άσκηση	γραμματισμού
Βιβλιογραφία: - http://www.literacy.gr/prot		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
12. Οικογένεια και γραμματισμός	Επίπεδο γραμματισμού και κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας. Οικογενειακές πρακτικές γραμματισμού. Μορφωτικο-πολιτιστικό κεφάλαιο και πρώιμοι αναγνώστες. Εθνογραφικές έρευνες. Συνεργασία σχολείου οικογένειας. Ο ρόλος των γονέων και των αδελφών.	Οικογενειακός γραμματισμός, Πρακτικές γραμματισμού
Βιβλιογραφία: - Γιαννικοπούλου, Α.Α. (1998): <i>Από την προανάγνωση στην ανάγνωση : οδηγός για γονείς και εκπαιδευτικούς</i> , Αθήνα: Καστανιώτης - Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π., Μπασαγιάννη Ε. (2006). <i>Οδηγός Νηπιαγωγού – Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης</i> . Αθήνα: ΟΕΔΒ http://www.pi-schools.gr/preschool_education/odigos/nipi.pdf - Θεοδωρακάκου, Μ. (2001). Η αναδυόμενη δεξιότητα γραφής και ανάγνωσης και η επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος στην ανάπτυξή της: Μια διαχρονική μελέτη . Στο: Π. Παπούλια-Τζελέπη (επ.). <i>Ανάδυση του γραμματισμού: Έρευνα και πρακτική</i> . Αθήνα: Καστανιώτης - http://www.literacy.gr/oikogeneia		

Τίτλος	Περιεχόμενα	Λέξεις-κλειδιά
13. Ανακεφαλαίωση και συζήτηση		